

28 ביולי 2026

לכבוד

השופט מנחם מזרחי השופט צחי עוזיאל יריב לוין
 נשיא בתי המשפט במחוז מרכז מנהל בתי המשפט שר המשפטים

שלום רב,

בהול!

הנדון: שינוי דרמטי בניהול ההליכים הפליליים הנשמעים בבתי משפט שלום במחוז מרכז

הרינו לפנות אליכם בעקבות החלטת נשיא בתי משפט השלום במחוז מרכז להעתיק את מרבית ההליכים הפליליים הנידונים בבתי המשפט ברחובות, רמלה, נתניה וכפר סבא (להלן: **בתי המשפט שבפריפריה של המחוז**), ולרכזם בשני בתי המשפט הנותרים במחוז מרכז – ראשון לציון ופתח תקווה (להלן: **בתי המשפט המרחביים**), במהלך שראשיתו **בסוף החודש הנוכחי** (להלן: **המהלך**). מדובר בשינוי דרמטי, בעל השלכות כבדות משקל על מערכת המשפט וציבור הנאשמים, שנעשה בחוסר סמכות וללא שיתוף הציבור. בתוך כך, הוא צפוי להגדיל באופן ניכר את העומס הקיים ממילא על בתי המשפט, לפגוע בזכות הנגישות לערכאות של נאשמים בכלל, ושל אוכלוסיות מוחלשות בפרט, ולדרדר את תנאי ההחזקה במתקני המעצר בבתי המשפט המרחביים, תוך פגיעה בזכויות אדם בהליך הפלילי.

משכך, נבקשכם לפעול לאלתר לבלימת המהלך כולו, ובמסגרת זאת, לפעול לביטול השלב הראשון במהלך – העברתם של ההליכים הפליליים מבתי המשפט בכפר סבא וברחובות לבתי המשפט בפתח תקווה וראשון לציון החל מהשבוע הבא, כאשר המבנה הפלילי של בית משפט השלום בכפר סבא צפוי להיסגר **כבר ביום 30.7.2026**. עוד נבקש, כי תעבירו לידינו מידע נוסף בדבר המהלך, מטרותיו, התשתית העובדתית והמשפטית הרלוונטית לביצועו, הצעדים שייעשו להתאמת תשתיות בתי המשפט המרחביים לקראת השינוי בהיקף הפעילות, ולוח הזמנים הצפוי.

נבקש את תשובתכם בהקדם, על מנת לכלכל את צעדינו, לרבות פנייה לערכאות. נפרט:

רקע

על המהלך לביטול בתי המשפט שבפריפריה של המחוז

1. למיטב ידיעתנו, המהלך לצמצום ההליכים הפליליים בבתי המשפט ברחובות, רמלה, נתניה וכפר סבא, לא פורסם בציבור על ידי מי מהגופים הרלוונטיים, לרבות מנהל בתי המשפט. לפיכך, המידע המובא להלן בדבר פרטי המהלך; השתלשלות האירועים; עמדות הצדדים; ועוד, מבוסס על מכתבה של הסניגורית הציבורית המחוזית מיום 21.9.2025 לנשיא בתי משפט השלום (להלן: **מכתב הסניגוריה**), אשר פורסם באתר הסניגוריה הציבורית ביום 3.6.2026 – ובכך הביא לראשונה את המהלך לפלטפורמה ציבורית.

העתק מכתב הסניגוריה מצ"ב כנספח למכתב זה.

2. כפי שעולה ממכתב הסניגוריה, ביום 21.7.2024 פרסם נשיא בתי משפט השלום במחוז מרכז (להלן: **נשיא בתי משפט השלום או הנשיא**) מכתב שכותרתו "תכנית עבודה ארגונית-מבנית בבתי משפט השלום במחוז מרכז", ובו מפורטת היוזמה לרכז את כלל ההליכים הפליליים הנשמעים במחוז מרכז בבתי המשפט המרחביים, החל מספטמבר 2025. במסגרת המהלך, וכפי שתואר במכתב הסניגוריה, "כלל ההליכים הפליליים הנשמעים בבית המשפט בכפר סבא יועתקו לבית משפט השלום בפתח תקווה (למעט עניינים מקומיים); כלל ההליכים הפליליים שנקלטים בימי המוקד בבית משפט השלום בנתניה יועתקו לבית משפט השלום בפתח תקווה; וכל ההליכים הפליליים שנקלטים בימי המוקד בבית משפט השלום ברחובות יועתקו לבית המשפט בראשון לציון" (מכתב הסניגוריה, עמ' 2).

3. לפי מכתב הסניגוריה, הטעמים למהלך, שפורטו במכתבו של נשיא בתי משפט השלום, הינם אילוצים מבניים; מגמת התייעלות; חיסכון תקציבי; רצון לאיגום משאבי; וכל זאת בהמשך למדיניות הקיימת, שעניינה איחוד דיונים פליליים תחת שני בתי המשפט המרחביים – כפי שנעשה לפני מספר שנים ביחס לדיונים בתחום המעצרים, אשר כיום נשמעים בבתי המשפט המרחביים בלבד.

4. כפי שעולה ממכתב הסניגוריה, הסניגוריה הציבורית הביעה כבר בשלבים ראשוניים אלו את התנגדותה למהלך – גם בפני הנהלת בתי המשפט. לפי מכתב הסניגוריה, גם ראש חטיבת התביעות במשטרה, תנ"צ דדו זמיר, פנה ביום 29.7.2024 להנהלת בתי המשפט והביע את התנגדותו. במכתבו טען כי ההחלטה נעשתה באופן חד-צדדי, תוך פגיעה ביחידת התביעות במחוז, ששכרה מבנים סמוכים לבתי המשפט הפריפריאליים והתקשרה לצורך כך בחוזים ארוכי טווח, וכן משום שרבים מתובעים מתגוררים בסמיכות לבתי המשפט הקיימים. עוד עמד על כך שהמהלך יפגע בציבור המתדיינים ובזכותם לגישה לערכאות.

5. עוד מתואר במכתב הסניגוריה כי ביום 24.12.2024 קיבלה הסניגוריה הארצית עדכון מלשכת נשיא בתי משפט השלום, אשר דוחה את המהלך כדי לאפשר "לשחקנים אסטרטגיים" זמן רב יותר להיערך. במסגרת זאת, העברת הדיונים מרחובות לראשון לציון ומכפר סבא לפתח תקווה תידחה לספטמבר 2026, והעברת הדיונים מנתניה לפתח תקווה תידחה לספטמבר 2027. עוד עודכנה הסניגוריה כי ישנה כוונה להעביר את דיוני בית המשפט הקהילתי בכפר סבא לפתח תקווה בינואר 2026, אך למיטב הידיעה, מהלך זה לא יצא לפועל עד היום, וככל הנראה, הושהה לעת עתה. מועד העברת הדיונים המתוכננת מרמלה לראשון לציון לא ידוע לנו.

6. כן נכתב במכתב הסניגוריה כי המהלך המתואר הוא אך צעד ראשוני במסגרת תוכנית שלמה לביטול בתי המשפט הפליליים שבפריפריה של מחוז מרכז:

"ככל הידוע לנו, וכפי שנמסר בעל-פה בכמה הזדמנויות, לרבות בפגישה שהתקיימה בעבר עם כל הגורמים הרלוונטיים במחוז, **מדובר ביוזמה שיש כוונה להרחיבה עם הזמן, על דרך העברת סוגי דיונים והליכים פליליים נוספים, כך שיישמעו אף הם בבתי המשפט המרחביים; ולבסוף להביא לביטול מלא של בתי המשפט הפליליים ברמלה, רחובות, כפר-סבא ונתניה**" (מכתב הסניגוריה, עמ' 2) [ההדגשה במקור].

7. בירורינו העלו, כי נשיא בתי משפט השלום הודיע לאחרונה שהחל מיום 30.7.2026 ייסגר המבנה הפלילי של בית המשפט השלום בכפר סבא, וכי כלל הפעילות בו תעבור כבר מתאריך זה לבית המשפט בפתח תקווה.

8. מכל האמור עולה כי **כבר מהשבוע הבא, וביתר שאת מספטמבר הקרוב, לאחר תום פגרת הקיץ, לא יפעל עוד בית משפט פלילי בכפר סבא, ומרבית ההליכים הפליליים בבית המשפט ברחובות יועתקו לראשון לציון**. וזאת, ככל הנראה, כצעד ראשוני במהלך שלם לביטול מלא של ארבעת בתי המשפט הפליליים, וללא התאמה מספקת של תשתיות בתי המשפט המרחביים לקליטת התיקים ומתדייני בתי המשפט שבפריפריה של המחוז. מכאן הדחיפות בפנייה זו.

על המצב בבתי המשפט במחוז מרכז

9. כבר היום, בתי המשפט במחוז מתמודדים עם עומס רב. עומס זה מתבטא בימי מוקד ארוכים, אשר לפי נתוני הסניגוריה, יכולים להגיע ל-70-80 תיקים ביום (מכתב הסניגוריה, עמ' 8). העומס בימי המוקד מוגדר כאתגר משמעותי ביותר בהתנהלות בתי המשפט הפליליים, הכרוך בפגיעה ביכולת השותפים להליך להתעמק בתיק ובמידת הקשב של בית המשפט, וכן מוביל לדחיות מרובות של דיונים (ר': [ועדת ההיגוי בפרויקט צווארי בקבוק בהליך הפלילי – דו"ח ביניים שני](#), 20-21 (אוקטובר 2024)).

10. עוד מתבטא העומס בהתארכות משך הטיפול בתיק. מחקר שבחן נתונים מהשנים 2017-2022 העלה כי אורך חיי התיק הפלילי בבתי משפט השלום במחוז מרכז – מעת הגשת כתב האישום – עמד על 13.9 חודשים בממוצע בתיקי התביעה המשטרית, ו-18.8 חודשים בממוצע בתיקי פרקליטות (ר': [ועדת היגוי – "צווארי בקבוק" בהליך הפלילי](#), 18-19 (יולי 2023)).

11. העומס ניכר גם במתקני בית המשפט השונים – לרבות מגרשי החנייה, חדרי ההמתנה, אולמות הדיונים, ובייחוד במתקני המעצר. ביקורי הסניגוריה במתקני המעצר בבתי המשפט המרחביים העלו תמונה חמורה של החזקת עצורים בתנאי שהייה קשים: לפי דו"ח ביקור רשמי שנערך ביולי 2025 בבית המשפט בפתח תקווה, מספר העצורים השוהים בו מדי יום גבוה מהתקן באופן קבוע; אף שמתקן המעצר מיועד ל-60 עצורים בלבד, הוא נדרש לאכלס הרבה יותר, ולעיתים אף למעלה מ-100 עצורים. בהיעדר מקום אחר, עצורים רבים מוחזקים שעות ארוכות ברכבי הובלת עצורים ("פוסטות"), כאשר הם אזוקים וכפופים, וללא אפשרות לחלץ רגליים (מכתב הסניגוריה, עמ' 10-11).

12. תמונה דומה עולה גם מממצאי הביקור הרשמי של הסניגוריה במתקן המעצר שבבית המשפט בראשון לציון בספטמבר 2024. לפי מכתב הסניגוריה, גם מתקן מעצר זה, אשר בו 7 תאי מעצר בלבד, נתון לעומס חריג של עצורים, שלעיתים עולה על 90 עצורים ביום. הצורך להפריד בין אוכלוסיות שונות של עצורים – ובהן קטינים, נשים ועצורים המחויבים בהפרדה – מצמצם עוד יותר את מספר התאים הזמינים ומגביר את הצפיפות במתקן. גם בראשון לציון, נעשה לעיתים שימוש ברכבי ההובלה להחזקת עצורים בשל המחסור במקום. עוד עלה כי המתקן לא ערוך לקליטת עצורים בעלי רקע פסיכיאטרי, וכי חדר המפגש עם עורכי דין הוא כה קטן, עד שלעיתים תכופות נמנעת מעצורים האפשרות להיפגש עם עורכי דינם בשל העומס במתקן (מכתב הסניגוריה, עמ' 11-12).

הטיעון המשפטי

13. המהלך מעלה קשיים רבים במישור הסמכות וביחס לחובת הנשיא לפעול בסבירות, בשקיפות ותוך שיתוף הציבור, ובייחוד כשעסקין במהלך שיש בו כדי להשליך באופן משמעותי על זכויות נאשמים.

14. **היעדר סמכות להעברת סוגי הליכים פליליים בין בתי משפט שלום במחוז ולהעברת תיקים תלויים ועומדים:** בפני נשיא בתי משפט שלום החפץ בריכוז סוגי הליכים בבתי משפט מסוימים במחוז, עומדות שתי אפשרויות: שימוש בסמכות הקבועה בסעיף 49(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984 (להלן: **חוק בתי המשפט**), לצורך ריכוז סוג מסוים של הליכים בבית משפט שלום מסוים במחוז, או גיבוש הסכמה עם התביעה, על מנת שתגיש מלכתחילה את כתבי האישום בבית משפט מסוים במחוז (ע"ח (מחוזי חיפה) 68426-12-21 **דיין נ' מדינת ישראל משרד החקלאות**, פסקה 13 (4.1.2022) (להלן: עניין דיין)).

15. סעיף 49(א) לחוק בתי המשפט קובע כי "נשיא בית משפט השלום רשאי להורות שהליך מסוים [...] יהיה נידון בבית משפט אחר הנמצא באזור שיפוט שבו הוא מכהן כנשיא, וכן רשאי הוא להורות כאמור לגבי סוג מסוים של הליכים אזרחיים והליכים בעבירות תעבורה". כך, הסיפא לסעיף אמנם מסמיכה את נשיא בתי משפט השלום להעביר סוגי דיונים בין בתי משפט באותו מחוז, אך סמכות זו תחומה להליכים אזרחיים והליכי תעבורה בלבד, ולא לעניינים פליליים. יצוין כי בניגוד לכך, רישת הסעיף, המסמיכה את הנשיא להעביר עניין פרטני בין בתי משפט, אינה מגבילה את סמכותו להליכים אזרחיים והליכי תעבורה.

16. בדיון בוועדת חוק חוקה ומשפט שדן בחקיקת ההסדר הקבוע בסעיף 49(א) לחוק בתי המשפט, הסבירה היועצת המשפטית לוועדה כי הליכים פליליים הוחרגו מההסדר בכוונת מכוון – משום שמאזן הנוחות בהם שונה בשל הצורך להגן על הנאשם, ובשל הנזק הפוטנציאלי לגורמים הרבים המעורבים בהליך הפלילי – ובהם המשטרה, הסניגוריה הציבורית והפרקליטות – שעשוי "לקזז" את התועלת שבהסדר (פרוטוקול מס' 455 משיבת ועדת חוקה, חוק ומשפט מיום 3.10.2011, עמ' 11-12).

17. מכאן, שסעיף 49(א) לחוק בתי המשפט אינו מסמיך את נשיא בתי משפט השלום להורות כי דיונים בהליכים פליליים יועברו באופן קולקטיבי לבית משפט מסוים במחוז.

18. אמנם, הנשיא רשאי לרכז סוג מסוים של תיקים בבית משפט שלום מסוים במחוז על ידי גיבוש הסכמה עם התביעה. בהתאם לפסיקה בעניין דיין, "שתי האפשרויות הן ראויות ועומדות בדרישת החוק, שעה שייעודן הוא לייעל את עבודת השיפוט במחוז, ושעה שנשקלו כל השיקולים לטובת כלל המתדיינים וייעול עבודת בתי המשפט במחוז, ולא רק עניינו של צד אחד" (שם). במסגרת זאת, נפסק כי נשיא בתי משפט השלום נדרש להתחשב בשיקולים רחבים, החורגים מעניינם של הצדדים להליך, כגון "מצב בינוי מבנה בתי המשפט; היכולת הפיזית להוסיף כוח אדם שיפוטי ועומס דיונים במבנה של בית משפט מסוים וכיוצ"ב. כל אלו שיקולים הנוגעים להיבט הרחב של ניהול בתי המשפט במחוז, מתן שירות מיטבי לכלל הציבור וכפועל יוצא קביעת מיקום לריכוז נושא מיוחד של דיונים בבית משפט ספציפי" (שם).

19. כמפורט, אין המהלך המתוכנן תורם כהוא זה לייעול עבודת השיפוט במחוז ולטובת המתדיינים. נהפוך הוא: המהלך עתיד לייצר עומס קיצוני על בתי המשפט המרחביים, ולהוביל לצפיפות מרובה ולגידול פתאומי בכמות התיקים הפליליים המטופלים בבתי המשפט הללו, באופן שצפוי ליצור עומס בלתי נסבל על מתקני בתי המשפט ולהאריך את משך הטיפול, הארוך ממילא, בתיקים פליליים. זאת, תוך יצירת הכבדה משמעותית על נגישות הציבור שאינו מתגורר בסמיכות לבתי המשפט המרחביים לערכאות, ופגיעה חמורה בזכויות הנאשמים והעצורים. עוד ניתן להטיל ספק בכך שריכוז ההליכים באופן זה – בד בבד עם שלילת האפשרות להגשת כתבי אישום בבתי משפט אחרים – עולה כדי "גיבוש הסכמות" עם התביעה, יותר מאשר הצבתה בפני עובדה מוגמרת, תוך כבילת שיקולה העתידי.

20. מכל מקום, אין הנשיא מוסמך להעביר תיקים **תלויים ועומדים**, שנמצאים בשלבים שלאחר תחילת הדיון. החריג היחיד לכלל זה הוא העברת הליך פרטני כאשר ניתנה החלטה על פסלות שופט שדן בתיק (ר': סעיף 49(א) לחוק בתי המשפט; רע"פ 6314/04 **שוורץ נ' מדינת ישראל** (8.7.2004)). סגירת המבנה הפלילי בכפר סבא מעלה חשש כי המהלך כולל גם את העברתם של הליכים שנמצאים בעיצומם.

21. כאמור בפסיקה, "גם במשטר של ריכוז התיקים בבית משפט אחד, ריכוז שייעשה באיזו מבין שתי הדרכים הנ"ל, לעולם נתונה למתדיין זכות לפנות לנשיא בתי משפט השלום במחוז בבקשה להעביר את ההתדיינות בעניינו לבית משפט אחר במחוז" (עניין **דיין**, פסקה 14; ר' גם: ע"ח (מחוזי נצרת) 25654-06-19 **זפריני נ' מדינת ישראל – משרד החקלאות** פסקה 8 (17.6.2019); סעיף 49(ב)(1-3) לחוק בתי המשפט). ככל שהמהלך המתואר לריכוז ההליכים הפליליים בבתי המשפט המרחביים ייצא לפועל, זכותו של המתדיין לבקש כי עניינו יועבר לבית משפט אחר במחוז מרכז, שאינו אחד משני בתי המשפט המרחביים, צפויה להתאיין. זאת, משום שמהלך זה עתיד להוציא מכלל שימוש את בתי המשפט הפליליים בערים רמלה, נתניה, רחובות וכפר סבא, לרבות את המתקנים הרלוונטיים לשהיית עצורים ואסירים; כאמור, המבנה המשמש את בית המשפט הפלילי בכפר סבא עתיד להיסגר לחלוטין כבר ב-30.7.2026. לא ידוע לנו מה מתוכנן עבור השופטים המתמחים בפלילים, אך יש לשער כי אלו, לפחות בחלקם, יועברו לבתי המשפט המרחביים.

22. אם כך, בהינתן שלא תהיה עוד מערכת שיפוט מתפקדת להליכים פליליים במחוז מרכז, זולת פתח תקווה וראשון לציון, זכותו של הנאשם להשיג על החלטת הנשיא לשבץ את עניינו בבתי המשפט המרחביים תרוקן מתוכן; אף שיקולי נגישות כבדי משקל – שבשגרה אמורים להקנות לנאשם אפשרות שעניינו ייבחן בלב פתוח ונפש חפצה – לא יוכלו לגבור כשהמערכת כולה לא תהיה מותאמת עוד לניהול הליכים פליליים בבתי משפט שבפריפריה של המחוז, ורבים עשויים למצוא את עצמם בפני שוקת שבורה (לפירוט השיקולים השיפוטניים לקבלת בקשת מתדיין להעברת עניינו לבית משפט אחר במחוז, ר' עניין **דיין**, פסקאות 14-15).

23. **היעדר סמכות לצמצם את סמכויות בתי המשפט, לשנות את ייעודם ולבטלם:** הקמתם, סמכויותיהם, מקום מושבם ואזורי שיפוטם של בתי משפט, ובכלל זה בתי משפט השלום, יהיו בחוק בלבד (סעיף 16 לחוק יסוד: השפיטה). סמכותו העניינית של בית משפט שלום קבועה בסעיף 51 לחוק בתי המשפט, וסעיף 51(א) קובע את סמכותו לדון בעניינים פליליים מסוימים.

עולה אפוא כי בעצם ריכוז נפח כה גדול מההליכים הפליליים בבתי המשפט המרחביים, במסגרת מהלך שצפוי להוביל לביטולם של בתי המשפט הפליליים בפריפריה של המחוז, תישלל מארבעה מתוך שישה בתי משפט השלום במחוז הסמכות לדון בעניינים פליליים. סמכותו העניינית של בית משפט השלום קבועה בחקיקה ראשית, והדרך לשנותה היא בחוק בלבד (ר' בג"ץ 7067/07 **נתנאל בע"מ נ' שר המשפטים**, פסקאות 23-26 לפסק דינו של השופט לוי (30.8.2007)).

24. בנוסף, העברת סוגי הליכים מבית משפט אחד לשני, גם מטעמי עומס, עשויה ליצור התמחויות שונות לבתי המשפט השונים במחוז; קרי, ביצוע רפורמה של ממש במערכת המשפט – אשר לא ראוי שתיעשה בהחלטת נשיא בתי משפט שלום בלבד (ר' בהקשר זה עמדת הייעוץ המשפטי לוועדת החוקה, חוק ומשפט לתיקון מס' 68 לחוק בתי המשפט מיום 2.10.2011).

25. ועוד: סעיף 43 לחוק בתי המשפט מעגן את סמכותו של שר המשפטים – להבדיל מסמכותו של נשיא בתי משפט השלום – להקים בצו בתי משפט שלום; סמכות זו משתרעת גם על אפשרות ביטולו של בית משפט (ר' למשל, צו שר המשפטים לביטול בית המשפט ברמת גן: צו בתי המשפט (הקמת בתי משפט שלום) (תיקון), התשמ"ד-1984, ק"ת, 2163). ככל שהמהלך אכן נועד להוביל לביטולם המלא של בתי המשפט הפליליים, כנטען במכתב הסניגוריה, ישנו חשש ממשי כי הדבר יעמיד את שר המשפטים בפני מעשה עשוי ויכבול את שיקול דעתו העתידי, הגם שהוא בעל הסמכות לעניינים אלו.

26. **אף לו הייתה בסמכות, ההחלטה על צמצום ההליכים הפליליים בבתי המשפט בפריפריה של המחוז וריכוזם בבתי המשפט המרחביים היא בלתי סבירה בנסיבות העניין.** שיקולי הגנה על זכויות אדם נמנים על השיקולים שרשות מינהלית מחויבת לשקול שעה שהיא מקבלת החלטה (יצחק זמיר **הסמכות המינהלית** 1126 (2011)) בענייננו, ניכר כי לעוצמת הפגיעה בזכויות יסוד של ציבור המתדיינים לא ניתן משקל ראוי במכלול השיקולים שהביאו לקידום המהלך. בהתאם, למהלך לא קדם שיתוף ציבור, פרסום או הנמקה, ביסוסו על תשתית עובדתית מספקת מוטל בספק והוא צפוי ליפול על הציבור כרעם ביום בהיר; גם בכך הוא חורג ממושכלות יסוד מינהליות.

27. מצבם השערורייתי של מתקני המעצר בבתי המשפט המרחביים מעמיק את אי-הסבירות שבהחלטת הנשיא. כפי שנטען במכתב הסניגוריה, "בתי המשפט המרחביים אינם ערוכים לגידול משמעותי במספר העצורים שעניינם נדון בהם יום ביומו; והעומס על תאי העצורים – שקיים כבר היום – צפוי לעלות באופן ניכר ולהחריף את הפגיעה הנוכחית ברווחתם של העצורים" (עמ' 10). תנאי ההחזקה הפוגעניים, כגון החזקה ממושכת ברכבי הסעת עצורים ומניעת מפגש עם עורך דין, פוגעים בחומרה בזכות החוקתית לכבוד ולקיום מינימלי לכבוד (בג"ץ 1892/14 **האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון פנים**, פסקה מז לפסק דינו של השופט רובינשטיין (13.6.2017)), וכן בזכויות לחירות ולהליך הוגן. ועם זאת, לא ידוע לנו על מהלך מהותי לשיפור תנאי המעצר בבתי המשפט המרחביים, למרות ששלב הראשון של המהלך – העברת תיקים מבתי המשפט בכפר סבא ורחובות לפתח תקווה ולראשון לציון – צפוי להתרחש החל מהשבוע הבא, וביתר שאת מחודש ספטמבר הקרוב, ועל אף הזמן הרב שעבר מאז קבלת ההחלטה על עריכת המהלך.

28. הטעמים לקידום המהלך – "אילוצים מבניים", "מגמת התייעלות", "חיסכון תקציבי" ו"רצון לאיגום משאבים" – הוצגו באופן לקוני ובלתי מנומק. בניגוד לנימוקים אלו, התבוננות בתמונה המלאה מצביעה דווקא על מהלך שיביא לעומס ולפגיעה בזכויות אדם בהליך הפלילי ובזכות הנגישות לערכאות.

29. כך למשל, הוספת דיונים נוספים למערכת בתי המשפט תגדיל את מספר הדיונים המתקיימים מדי יום, תקצר את הזמן המוקדש לכל נאשם ותפגע ביכולתו למצות את זכויותיו הדיוניות ולהציג את עניינו כראוי. במקביל, ריבוי הדיונים צפוי ליצור עומס על מתקני בית המשפט ועל כלל הגורמים המעורבים בהליך, באופן שיאריך את משך הטיפול בתיקים ויביא להתמשכות יתר של ההליכים – זאת, בכיוון הפוך למגמה הרצויה שהמדינה מנסה להנהיג (ר' דו"חות ועדת ההיגוי "צווארי בקבוק" שלעיל).

30. חשש נוסף לפגיעה בציבור הנאשמים נוצר על רקע הריחוק המשמעותי של בתי המשפט המרחביים מהציבור המקבל בשגרה שירותים מבתי המשפט שבפריפריה של המחוז, וצפוי להשליך באופן בלתי שוויוני על אוכלוסיות שמתמודדות ממילא עם פערים כלכליים-חברתיים ונגישות מוגבלת לתחבורה ציבורית זמינה ועילה או לרכב פרטי, ולסרבול ולהאריך את משך הנסיעה הלוך ושוב למספר שעות. כך ביחס לתושבי יישובי המשולש הערבים, שהיה באפשרותם להתייצב עד היום בבית המשפט בכפר סבא, ויאלצו מעתה להרחיק לפתח תקווה; תושבי נתניה, רמלה, לוד ורחובות, שעניינם ידון בפתח תקווה ובראשון לציון, במקום בעירם או בעיר הסמוכה. כך גם ביחס לנאשמים עם מוגבלויות ואנשים מבוגרים, המתגוררים בפריפריה של המחוז, וצפויים להתקשות בהגעה לבתי המשפט המרחביים.

31. ואכן: בדיקה שערכה סניגוריית מחוז מרכז העלתה כי **למעלה מ-50% מהנאשמים שיוצגו על ידה, נכון לשנת 2023, היו צפויים להיפגע מהמהלך בשל הרחקת בית המשפט ממקום מגוריהם, בעוד פחות מ-10% ייצאו נשכרים** (ר' מכתב הסניגוריה, עמ' 8-10). צמצום בתי המשפט אינו משפיע רק על הנאשמים, אלא על כלל הבאים בשערי בתי המשפט: לרבות נפגעי העבירה, משפחות ומלווים.

32. ודוקו: הזכות החוקתית לגישה לערכאות אינה מתמצה ביכולתו הפורמלית של פלוני להביא את עניינו בפני בית המשפט, אלא טומנת בחובה גם את זכותו שלא יוצבו בפניו חסמים או מכשולים אשר ימנעו ממנו את מימוש הזכות (בג"ץ 9198/02 **ההסתדרות הרפואית בישראל נ' היועץ המשפטי לממשלה פ"ד סג(1) 352, 392-393 (2008)**). הדבר נכון גם במישור ההליך הפלילי, וביחס לנאשמים שההליך נכפה עליהם.

33. הצבת חסמים בפני ההגעה לבתי המשפט עשויה אף לפגוע במידת שיתוף הפעולה של ציבור הנאשמים עם ההליכים בעניינם. אי-התייצבות נאשמים לדיון הוגדר כ"צוואר הבקבוק" המשמעותי ביותר בהליך הפלילי כיום, וזאת בשל היקף התופעה הרחב, המתפרש על כמחצית מהתיקים בבתי משפט השלום, ובשל משך העיכוב שנוצר בתיק כתוצאה מכך (ר' **ועדת ההיגוי בפרויקט צווארי בקבוק בהליך הפלילי – דו"ח ביניים שני**, 9 (אוקטובר 2024)). ברי, כי מהלך זה, הכרוך בהרחקת בית המשפט ממקום מגוריהם של רבים, עשוי להחריף את התופעה, במקום לצמצם אותה.

34. המהלך כולו אף עתיד להוביל לפגיעה בשוויון של כלל הציבור המקבל שירותים מבתי משפט שלום במחוז מרכז, אשר יאלץ לשאת עומס רב יותר על מתקני בתי המשפט, נגישות נמוכה יותר לבית המשפט והתארכות משך חיי של התיק המתנהל בעניינו; בעוד אלו המתדיינים בבתי משפט במחוזות אחרים יזכו לתנאים טובים יותר.

35. כאמור, המהלך המקורי כלל גם את העברתם של בתי המשפט הקהילתיים בנתניה, כפר סבא וברמלה. למיטב הידיעה, העברתם של אלו אינה נמצאת על הפרק כעת. לכן, ייטען בקצרה, לעת עתה, כי הרחקת בתי המשפט הקהילתיים וריכוזם בבתי המשפט המרחביים חותרת תחת ליבת המודל של בית המשפט הקהילתי, המבוסס על שיקום בקהילה ועידוד המשתתף לשיתוף פעולה, וסותרת את המהלך להרחבת הפריסה הגיאוגרפית של בתי המשפט אלו (ר' מכתב הסניגוריה, עמ' 12-14).

סיכום

36. מכל האמור, עולה תמונה של החלטה מינהלית פוגענית, אשר צפויה להכביד באופן ניכר על העומס הקיים ממילא בבתי המשפט, לפגוע בנגישותם לציבור הרחב, ובפרט לאוכלוסיות מוחלשות, ולהביא להחמרה בתנאי ההחזקה במתקני המעצר שבבתי המשפט המרחביים. זאת, שעה שישנו ספק כבד באשר לסמכות הנשיא להורות על ביצוע המהלך, לתועלת שתופק ממנו ולמשקל שניתן לפגיעה בזכויות אדם.

37. משכך, נבקשכם לפעול לאלתר לעצירת המהלך במתכונתו הנוכחית, ובכלל זאת לבטל את השלב הראשון ביישום המהלך – ההחלטה להעביר, החל מהשבוע הבא, את ההליכים הפליליים המתנהלים בבתי המשפט בכפר סבא וברחובות לבתי המשפט בפתח תקווה ובראשון לציון, כאשר המבנה הפלילי של בית משפט השלום בכפר סבא צפוי להיסגר כאמור כבר ביום 30.7.2026.

38. נוסף על האמור, נבקש כי תעבירו לידינו מידע מלא ומפורט בדבר המהלך, ובכלל זאת: מטרותיו והרציונל העומד בבסיסו; התשתית העובדתית והמשפטית שעליה הוא נסמך; הצעדים שנקטו או שיינקטו לצורך התאמת תשתיות בתי המשפט המרחביים לגידול הצפוי בהיקף הפעילות; וכן לוח הזמנים המתוכנן ליישום המהלך ושלביו.

39. נבקש את תשובתכם המהירה על מנת שנוכל לכלכל את צעדינו במסגרת סד הזמנים הדוחק, לרבות פנייה לערכאות.

בכבוד רב,

אלזה בונייה, עו"ד

העתקים:

עו"ד גלי בהרב-מיארה, היועצת המשפטית לממשלה
עו"ד ברק לייזר, היועץ המשפטי להנהלת בתי המשפט